

NORGES HØYESTERETT

Den 1. februar 2005 avsa Høyesterett dom i

HR-2005-00162-A, (sak nr. 2004/1594), straffesak, anke,

I.

Den offentlige påtalemyndighet

(kst. førstestatsadvokat
Hans Tore Høviskeland)

mot

A
B
C
D

(advokat Pål M. Andreassen)

II.

A
B
C
D

(advokat Pål M. Andreassen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(kst. førstestatsadvokat
Hans Tore Høviskeland)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Oftedal Broch**: Ved Valdres tingretts dom 10. november 2003 ble A, B, C og D frifunnet for å ha felt en jerv 7. april 2002, samt ved denne anledning ulovlig å ha kjørt snøscooter. Grunnlaget for frifinnelsen var på begge punkter at retten fant at det forelå en nødrettssituasjon, jf. straffeloven § 47.
- (2) A ble idømt en bot på 2 000 kroner fordi den snøscooter han førte ved samme anledning, var uregistret.

- (3) Etter anke fra påtalemyndigheten – ØKOKRIM – avsa Eidsivating lagmannsrett 10. september 2004 dom med slik domsslutning:

”A, f. 0.0.61, dømmes for overtredelse av viltloven § 56 første ledd første punktum jf andre ledd jf § 3, lov om motorferdsel i utmark og vassdrag § 12 jf § 3, og det forhold som er rettskraftig avgjort ved Valdres tingretts dom av 10 november 2003, jf straffeloven § 63 første ledd, til en straff av fengsel i 30 – tredve – dager som i medhold av straffeloven §§ 52 flg gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år.

Han fradømmes retten til å drive jakt i 2 – to – år, jf straffeloven § 29 nr 2.

Han dømmes til å tåle inndragning av en Browning hagle og inndragning av delvis verdi av snescooter med 5000 – femtusen – kroner, jf straffeloven § 35.

B, f. 0.0.39 dømmes for overtredelse av viltloven § 56 første ledd første punktum jf andre ledd jf § 3, lov om motorferdsel i utmark og vassdrag § 12 jf § 3, jf straffeloven § 63 første ledd, til en straff av fengsel i 30 – tredve – dager som i medhold av straffeloven §§ 52 flg gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år.

Han fradømmes retten til å drive jakt i 2 – to – år, jf straffeloven § 29 nr 2.

Han dømmes til å tåle inndragning av delvis verdi av snescooter med 5000 – femtusen – kroner, jf straffeloven § 35.

C, født 0.0.39 dømmes for overtredelse av viltloven § 56 første ledd første punktum jf andre ledd jf § 3, lov om motorferdsel i utmark og vassdrag § 12 jf § 3, jf straffeloven § 63 første ledd, til en straff av fengsel i 30 – tredve – dager som i medhold av straffeloven §§ 52 flg gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år.

Han fradømmes retten til å drive jakt i 2 – to – år, jf straffeloven § 29 nr 2.

D, f. 0.0.72 dømmes for overtredelse av viltloven § 56 første ledd første punktum jf andre ledd jf § 3, lov om motorferdsel i utmark og vassdrag § 12 jf § 3, jf straffeloven § 63 første ledd, til en straff av fengsel i 30 – tredve – dager som i medhold av straffeloven §§ 52 flg gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år.

Han fradømmes retten til å drive jakt i 2 – to – år, jf straffeloven § 29 nr 2.”

- (4) Lagmannsretten – flertallet – fant at det ikke forelå en nødrettssituasjon, og de domfelte ble dømt i overensstemmelse med tiltalebeslutningen.
- (5) Skyldspørsmålet ble avgjort under dissens fra en av meddommerne, som var enig med tingretten i at de tiltalte handlet ut fra nødrett. Også ved straffutmålingen var det dissens, idet lagmannen mente det forelå særlig skjerpene omstendigheter ved overtredelsen av viltloven § 56, og at straffen burde settes til ubetinget fengsel i 21 dager.
- (6) Både ØKOKRIM og de domfelte har anket til Høyesterett. ØKOKRIM har anket over straffutmålingen, herunder spørsmålet om det forelå særlig skjerpene omstendigheter. Det gjøres gjeldende at det bør utmåles en ubetinget fengselsstraff og at rettighetstapet bør settes til 4 år.
- (7) De domfelte har anket over straffutmålingen, og hevder at rettighetstapet bør bortfalle. I de domfeltes anke ble også lagmannsrettens lovanvendelse angrepet. Det ble hevdet at det forelå en nødrettssituasjon etter straffeloven § 47 og under enhver omstendighet at snescooterkjøringen var lovlig. Anken over lovanvendelsen er nektet fremmet av Høyesteretts kjæremålsutvalg. Dommen på inndragning er rettskraftig.

- (8) Om bakgrunnen for saken siterer jeg fra lagmannsrettens dom:

”De tiltalte er bosatt i Øye i Vang kommune i Valdres der de driver med sau på småbruk. På høsten i 2001 oppdaget Øye sauesankelag at jerv hadde tatt sau. De søkte derfor om fellingstillatelse. I fylkesmannens brev av 27 august 2001 er sankelagets anførsler gjengitt slik:

Det var opplyst i søknaden at i alt fem dyr er funne daude i området, i perioden 22.-24.08. Av disse er eit tilfelle så langt undersøkt av SNO, med konklusjonen ”dokumentert jerv”. To nye tilfelle ble melde den 23.08 og eit tilfelle 24.08, og alle disse skal undersøkast av SNO i løpet av 24.08. Sankelaget opplyser at det beiter ca. 1 000 sau i det aktuelle området. Sankelagområdet ligger 10-12 km nordvest for Herredalen, hvor det ble påvist jerveskade den 05.08 og hvor fylkesmannen ga avslag på fellingsløyve den 14.08.

Ut fra dette ga fylkesmannen i brevet av 27. august 2001 fellingstillatelse i sankelagets beiteområde for en jerv i tidsrommet fra 25 august til 3 september. Sankelaget satte i verk jakt, men forgjeves. ...”

- (9) Den 6. september 2001 søkte sauesankelaget, der domfelte A var formann, på ny om fellingstillatelse. Søknaden ble avslått fordi det var sent på sesongen for fjellbeite, og det beste tiltaket for å avgrense videre skade, ville etter fylkesmannens mening være å ta ned resten av sauene på innmark. Vedtaket ble etter klage opprettholdt av Direktoratet for naturforvaltning.
- (10) Den 15. september søkte A om lisensjakt på jerv med den begrunnelse at det var påvist flere tilfeller der jerv hadde drept sau. Fylkesmannen innvilget søknaden, slik at A kunne delta i jakten, der det var en totalkvote for hele landet på 14 jerv. Jakten pågikk frem til januar 2002. Heller ikke nå lyktes han i å felle noen jerv.
- (11) I brev 11. mars 2002 til fylkesmannen tok Øye sankelag v/A og Austvang sau- og geitalslag v/F igjen opp trusselen fra jerv, og forlangte at Statens naturvernoppsyn (SNO) ”går inn i området og tar ut alle jervene nå i vinter. Vi kan ikkje risikere at vi får ein ny beitesesong med enda større tap og lidelser”.
- (12) F fulgte opp brevet i en telefon med fylkesmannens administrasjon 3. april 2002. Det ble da avklart at brevet av 11. mars skulle oppfattes som en søknad om skadefellingstillatelse.
- (13) Om begivenhetene 7. april 2002, da jerven ble felt, skriver lagmannsretten:

”Lagmannsretten legger ut fra de tiltaltes forklaringer til grunn at om morgenen den 7. april 2002 reiste A, B og C på snøscootere fra Sveji til Øyangen for å se til noen fiskebuer. As scooter var uregistrert. Da de kom til Jonsgardsstølen oppdaget de jervespor. De undersøkte sporene. Ut fra størrelsen kom de til at det måtte være spor av en hannjerv, og de var sikre på at det var spor etter jerven som i forrige beitesesong hadde herjet i saueflokkene deres. De bestemte seg derfor for å følge sporene på scooter til de kom til Hundsteineggi der de så at sporene gikk inn i et hi. De mente at det var et daghi som jerven hadde laget seg i sneen i ei bratt steinur. Lagmannsretten legger til grunn at de da regnet med at det var et daghi for den jerven som året før hadde herjet på beitet deres, men de var ikke sikre. Ut fra dette var alle tre enige om at jerven skulle avlives.

De hadde ikke våpen med seg. C ringte derfor til D, og ba ham hente As hagle og komme opp med den. Han fikk beskjed om at de ”stod på jervens tak”, og han var ikke i

tvil om at hagla skulle brukes til å avlive jerven. Han kom opp på snøscooter med hagla. Da han var kommet opp, begynte de å grave ut hiet. A holdt vakt med hagla, mens de tre andre gravde. Idet jerven viste seg, skjøt A den på kloss hold. Jerven døde momentant. Den ble lagt i en plastsekk. B tok den med seg til Sveji. Der overtok A jerven og la den i uthuset. Om kvelden ringte C og ga beskjed om at politiet etterforsket saken. Samme natt rodde derfor A ut på Vangsmjøsi og dumpet jerven.”

(14) Spørsmålet Høyesterett skal avgjøre er straffutmålingen for denne handlingen, herunder spørsmål om rettighetstap.

(15) Viltloven § 56 lyder slik:

”Med bøter eller fengsel inntil 1 år straffes den som overtrer regler gitt i eller i medhold av denne lov dersom ikke forholdet rammes av strengere straffebud. Under særlig skjerpene omstendigheter kan fengsel inntil 2 år anvendes.

Overtrudelse av loven er forseelse. Forsøk straffes likt med fullbyrdet forseelse. Uaktsom overtrudelse og medvirkning er straffbar.”

(16) I påtalemyndighetens anke er det gjort til et hovedspørsmål om det foreligger særlig skjerpene omstendigheter, noe som vil medføre at overtrudelsen subsumeres under viltloven § 56 første ledd annet punktum, og ikke – slik lagmannsretten har gjort – under bestemmelsens første punktum. Jeg må ta stilling til spørsmålet, men finner grunn til å understreke at subsumisjonsspørsmålet er uten betydning for straffutmålingen i vår sak.

(17) Annet punktum ble tilføyd ved lovendring 11. juni 1993 nr. 106. Under ”Effektivisering av straffeansvar” uttales i Ot.prp. nr. 54 (1992–93) på side 5–6 under de alminnelige merknader til lovendringen:

”Utryddelse av plante- og dyrearter og populasjoner av slike er et av de store økologiske problemer verden står overfor i dag. Den viktigste årsak til dette er globale miljøødeleggelser. Et stort antall arter og populasjoner er dessuten etterstrebet av økonomiske grunner. Mange av disse arters eksistens er, når det gjelder dyrearter, avhengig av nasjonale regler og internasjonale handelsreguleringer som setter forbud mot jakt (herunder samling av egg) og restriksjoner på preparering og omsetning.

Også i Norge er det flere arter hvor ulovlig jakt og fangst kan utgjøre en trussel for bestandene. Flere samlere bygger opp samlinger av utstoppede norske fugle- og dyrearter. Mange kjøper også preparerte enkeltindivider til rene dekorasjonsformål, særlig gjelder dette rovfuglarter. Enkelte arter har dessuten et stort marked i utlandet, både for døde og levende individer.

Det er stor variasjon i straffesakene på dette området. Noen saker gjelder enkeltjegeren som mer tilfeldig feller en hønehauk. I andre tilfeller fremstår forholdet som et ledd i en virksomhet, hvor det er mistanke om organisert oppkjøp av fredede arter. I flere tilfeller skjer jakten etter initiativ fra de som organiserer virksomheten, og som ofte er personer med store kunnskaper om de enkelte arter og deres biotoper.”

(18) Det konkluderes side 10:

”Departementet foreslår at strafferammen i § 56 første ledd økes til 2 års fengsel når det foreligger særlig skjerpene omstendigheter. En slik økning i strafferammen vil markere alvorret i de grovere former for faunakriminalitet. Økningen av strafferammen vil medføre at foreldelsesfristen øker fra to til fem år.”

(19) Deretter uttales under merknadene til § 56 på side 28:

”Særlig skjerpene omstendigheter kan bl.a. foreligge når det har foregått en organisert og/eller systematisk jakt eller fangst av totalfredede arter.

Ved brudd på fredningsregler kan graden av truethet være et moment ved vurderingen av alvoret ved handlingen. Det kan her vises til nasjonale og internasjonale lister som klassifiserer arter etter deres truethet. Jevnfør f.eks. DN-rapport 1992-6 ”Truede arter i Norge, Norwegian Red List”, og IUCNs Red Data Book (1988).

Det vil også være et moment ved vurderingen om det foreligger vinnings hensikt og i hvor sterk grad den ulovlige handlingen er økonomisk motivert.”

- (20) Det er etter dette klart at økt beskyttelse av truede arter var et sentralt hensyn ved innføringen av bestemmelsen i § 56 første ledd annet punktum, selv om også sammenhengen med organisert virksomhet og økonomisk motivering sterkt fremheves. Det er for øvrig ikke slik at forarbeidene gir en uttømmende behandling av hvilke momenter som skal vektlegges.
- (21) Aktor har pekt på det internasjonale ansvar Norge har etter Bernkonvensjonen om vern av ville europeiske planter og dyr, som Norge ratifiserte i 1986. Som nasjonal oppfølging har de enkelte konvensjonsstater utarbeidet ”røddlister” med oversikt over plante- og dyrearter som er truet av utryddelse eller utsatt for betydelig reduksjon. Gjeldende rødliste for Norge er fra 1998. Listen opererer med ulike grupper: ”Utryddet”, ”Direkte truet”, ”Sårbar”, ”Sjelden”, ”Hensynskrevende” og ”Bør overvåkes”. Jerv er plassert i gruppen ”Sjelden”, som defineres slik:

”Sjeldne arter som ikke er direkte truet eller sårbare, men som likevel er i en utsatt situasjon pga. liten bestand eller med spredt og sparsom utbredelse.”

- (22) Til sammenligning kan nevnes at våre tre andre fredede store rovdyr er innplassert slik: ulv i ”Direkte truet”, bjørn i ”Sårbar” og gaupe i ”Bør overvåkes”.
- (23) I Rt. 2002 side 258 er behandlet spørsmålet om særlig skjerpene omstendigheter i relasjon til felling av ulv. Jeg siterer fra side 260–261:

”... Det er viltforvaltningen, med Direktoratet for naturforvaltning som den sentrale instans, som har ansvaret for overvåking av rovviltbestandene, og som foretar den nødvendige klassifisering av de enkelte arter på røddlisten. Det må etter mitt syn være avgjørende at ulven var klassifisert som direkte truet da det aktuelle giftåtet ble lagt ut. Allerede dette forhold taler etter min oppfatning sterkt for at kravet til særlig skjerpene omstendigheter er oppfylt i denne saken. I tillegg kommer at overfor en direkte truet art, hvor kravet til presisjon i forvaltningen er høyt, vil illegal beskatning kunne ha store og uoversiktlige skadevirkninger. For ulv spesielt vil skadevirkningene kunne være svært forskjellige, avhengig av om det er eldre eller yngre dyr som avlives. Avliving av et lederdyr øker således dødelighetsrisikoen for alle dyrene i en familiegruppe. Plassering av giftåte i naturen for å ta livet av ulv, rammer blindt og vil derfor være særlig uheldig.”

- (24) Jeg er enig i det som her sies om betydningen av klassifiseringen av de enkelte arter på røddlisten. Det må samtidig være klart at oppføring i røddlisten i seg selv ikke kan innebære at ulovlig felling anses begått under særlig skjerpene omstendigheter. Til det spenner de ulike gruppene listen er inndelt i, over et altfor bredt felt. Jeg anser at felling av en enkelt jerv isolert sett må falle utenfor. Jeg bemerker at det i vår sak ikke er spesielle skjerpene omstendigheter omkring måten fellingen foregikk på. Lagmannsretten uttaler at selve

avlivingen ble utført på samme måte som viltforvaltningen selv ville gjort det. Heller ikke andre momenter i saken, som jeg vil komme tilbake til under straffutmålingen, er av slik karakter at de bringer forholdet over i ”de grovere former for faunakriminalitet”, slik det uttrykkes i forarbeidene jeg har sitert.

- (25) Selv om jeg etter dette er kommet til at det ikke er grunnlag for å subsumere overtredelsen under § 56 første ledd annet punktum, mener jeg at det foreligger en alvorlig overtredelse av viltloven. Dette følger allerede av at jerven er et totalfredet dyr, der lovlig felling er betinget av tillatelse fra myndighetene. Ulovlige fellinger medfører også at myndighetene går glipp av verdifull informasjon til bruk i forvaltningen av stammen. Fellingen skjedde med overlegg – de domfelte hadde rikelig tid til å overveie sine handlinger.
- (26) Allmennpreventive hensyn må veie tungt i denne type saker. For det første er oppdagelsesrisikoen gjennomgående liten. Videre vil gjerningsmennene mene de har aktverdig grunn for handlingen, og dette synet vil ofte ha støtte i lokalsamfunnet. Under slike forhold får reaksjonen i seg selv større betydning.
- (27) I formildende retning er det lite å bemerke. Bøndernes frustrasjon over den lidelse jerven hadde påført deres sauer er forståelig, men jeg slutter meg her til lagmannsrettens flertall som uttaler:
- ”... sauebøndene var underkastet et regime som forutsetter at det kan være konflikter mellom beiteinteresser og hensynet til at det i Norge skal være levedyktige rovviltbestander. Norsk forvaltningspolitikk på dette området er fastsatt av Stortinget gjennom Stortingsmeldinger og et lovverk som legger kompetansen og ansvaret på forvaltningsapparatet med Miljøverndepartementet på toppen. Det ledende prinsipp for forvaltningen er basert på en tosidig målsetting, der man både skal ha levedyktige rovviltbestander, og samtidig søke å begrense skadene mest mulig. I dette bildet hører også at Norge gjennom Bernkonvensjonen har påtatt seg forpliktelser om bl a bevaring av en jervebestand.”**
- (28) Det er åpenbart at de domfelte pliktet å bøye seg for myndighetenes vedtak. Noe formildende moment kan ikke utledes av deres frustrasjon.
- (29) Det er videre anført at saken har tatt for lang tid. Jeg er enig i at nær 2 år og 10 måneder fra handlingen til Høyesteretts avgjørelse foreligger, er lenge. Likevel er det ikke anført at saken har ligget ubehandlet i perioder under etterforskningen. Det tok også lang tid før C og D kunne trekkes inn i saken. Ved sakens behandling i domstolene peker jeg på at det gikk noe lang tid fra beslutning om henvisning av anken i lagmannsretten og til ankeforhandlingen. Det er opplyst at tidsforbruket dels skyldtes kollisjon med andre gjøremål for enkelte av forsvarerne. Jeg finner ikke grunnlag for å tillegge tidsforbruket vekt ved straffutmålingen.
- (30) Av rettspraksis peker jeg særlig på Rt. 2002 side 258, som jeg tidligere har omtalt og som gjaldt forsøk på avlaving av ulv med forgiftet åte. Dette forhold var klart alvorligere enn det i vår sak. Her ble straffen satt til fengsel i 21 dager, idet førstvoterende bemerket at tiltalte neppe kunne anses som en sentral person, og at straffen måtte ha blitt vesentlig strengere om domfelte hadde vært ansett som mer sentral.
- (31) Rt. 1992 side 346 gjaldt ulovlig felling av to jerv med åtesaks. Også denne saken er mer alvorlig. Straffen ble her 60 dager betinget fengsel, en ubetinget bot på 30 000 kroner og

rettighetstap i to år. Et mindretall på to dommere ville gjøre fengselsstraffen ubetinget. Jeg bemerker at straffenivået i miljøsaker gjennomgående er økt siden 1992.

- (32) Etter mitt syn må den ulovlige felling av jerv i vår sak lede til en ubetinget fengselsstraff. Dette bør, slik jeg ser det, være utgangspunktet ved forsettlig ulovlig felling av våre totalfredede rovdyr ulv, bjørn og jerv. Allmennpreventive hensyn veier tungt og ulovlig jakt på rovvilt vanskeliggjør naturvernmyndighetenes forvaltning av artene. Til dette kommer våre internasjonale forpliktelser.
- (33) Jeg finner ikke formildende omstendigheter i saken som kan føre til at dette utgangspunktet bør fravikes.
- (34) De domfelte er også funnet skyldig i ulovlig snøscooterkjøring i forbindelse med fellingen av jerven. Isolert sett ville dette ha medført bøtestraff, av lagmannsretten anslått til 8 000 kroner. For A kommer også boten for kjøring av uregistrert snøscooter, av tingretten fastsatt til 2 000 kroner. I stedet for å fastsette særlige bøtestraffer, tas disse forhold i betraktning ved fastsettelse av fengselsstraffen, jf. straffeloven § 63 annet ledd.
- (35) Når det gjelder fengselsstraffens lengde mente lagmannen, som var den eneste som stemte for en ubetinget fengselsstraff, at 21 dager var passende. Jeg finner å kunne slutte meg til dette.
- (36) I likhet med lagmannsretten mener jeg de domfelte også må fradømmes retten til å drive jakt og fangst. Lagmannsretten fastsatte rettighetstapet til to år. Under hensyntaken til den ubetingede fengselsstraffen, finner jeg ikke grunn til å forhøye dette. Ifølge lagmannsrettens domsslutning omfatter imidlertid rettighetstapet bare jakt, mens premissene – som jeg er enig i – også omfatter fangst.
- (37) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens domsslutning gjøres følgende endringer som gjelder samtlige domfelte A, B, C og D:

1. Straffen settes til fengsel i 21 – tjueen – dager. Bestemmelsen om at straffen gjøres betinget utgår.
2. De fradømmes retten til å drive jakt og fangst i 2 – to – år.

- (38) Dommer **Matningsdal:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

- (39) Dommer **Mitsem:** Likeså.
- (40) Dommer **Bruzelius:** Likeså.
- (41) Dommer **Lund:** Likeså.

(42) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens domsslutning gjøres følgende endringer som gjelder samtlige domfelte A, B, C og D:

1. Straffen settes til fengsel i 21 – tjueen – dager. Bestemmelsen om at straffen gjøres betinget utgår.
2. De fradømmes retten til å drive jakt og fangst i 2 – to – år.

Riktig utskrift bekreftes: